

Данијела ГЛУШАЦ

асистент на Високој пословној школи струковних студија Нови Сад

ЗАСТУПНИЦИ У НОВОМ ЗАКОНУ О ОСИГУРАЊУ

Резиме

Осигурање, као извор тежњи друштва, представља удруживање свих оних који су изложени истој опасности. Осигурање у правом смислу речи на нашим просторима среће се тек половином XIX века. Посао непосредно повезан с пословима осигурања јесте заштитање у осигурању. У Закону о осигурању и осигуравајућим организацијама из 1967. године први пут је предвиђена могућност оснивања привредних организација у осигурању за послове посредовања, заштитања, процењивања штете и вршења других услуга осигурања. 18. децембра 2014. године Народна скупштина Републике Србије усвојила је нови Закон о осигурању¹ којим је настављен реформски процес унапређења тржишта финансијских услуга у Републици Србији и усклађивања са правом Европске уније, обезбеђени су услови за додатну либерализацију тржишта услуга осигурања и, у том смислу, учињене су значајне измене у односу на досадашња законска решења у ком је посвећен већи број одредаба заштитању у осигурању. У раду се анализира нормативни комплекс са специфичностима и карактеристикама ове теме. Анализа нужно укључује и зајажње вредности, али и неких недостигака нормирања предметној семености осигурања.

Кључне речи: осигурање, заштитник, Закон о осигурању.

---

1 Закон о осигурању (Службени гласник РС, бр. 139/2014, даље у фуснотама: ЗО).

I Увод

Саверемено осигурање није више значајно само за појединце који се закључивањем уговора о осигурању штите од могућих штетних последица. Оно истовремено има значај за већи број субјеката, али и за друштвену заједницу. Динамичан развој нашег правног система карактеристичан за све области, својствен је и за уређење делатности осигурања. Све правне норме које се односе на осигурање, које дакле чине право осигурања, могу се поделити најшире на две групе: 1. изворе права статусног карактера и 2. облигационоправне изворе. Основни извор права облигационоправног карактера у Републици Србији је Закон о облигационим односима² (у даљем тексту: ЗОО) који детаљно регулише односе из осигурања посвећујући им скоро 70 одредаба, а основни извор права осигурања статусног карактера је Закон о осигурању из 2014. године. Сваки закон, па тако и сваки Закон о осигурању, одраз је друштвено-привредних односа у некој земљи. Нови Закон о осигурању из 2014. године уредио је материју осигурања сагласно праву и правним тековинама земаља Европске уније. Систем регулације делатности осигурања треба бити у функцији смањивања тржишних несавршености, односно у функцији подстицања конкуренције, а тиме и делотворности осигуравача, заштите интереса корисника услуга осигурања те стабилности финансијског система. Закон о осигурању, донет 2004. године је, иако је у значајној мери био усаглашен са Директивама Европске уније, свакако, морао да се мења у циљу обезбеђења његове пуне хармонизације са регулативом ЕУ, а у складу са Националним програмом за интеграцију Србије у ЕУ и у сарадњи са надлежним институцијама.

У модерном осигурању огроман број уговора између осигуравача и осигураника закључује се посредством трећих лица. Заступници су правна и физичка лица која на основу уговора са једном или више осигуравајућих организација обављају у њихово име и за њихов рачун, послове који претходе закључивању уговора о осигурању, послове везане за закључивање уговора, као и послове који се састоје у помоћи у току извршавања права и обавеза из тог уговора, нарочито када настане осигурани случај. У Закону о осигурању и осигуравајућим организацијама³ из 1967. године први пут је предвиђена могућност оснивања привредних организација у осигурању за послове посредовања, заступања, процењивања штете и вршења других услуга осигурања. Следећи Закон

2 Закон о облигационим односима (*Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља; даље у фуснотама: ЗОО).

3 Закон о осигурању и осигуравајућим организацијама (*Службени лист СФРЈ*, бр. 7/67).

о основама система осигурања имовине и лица⁴ из 1990. године пове-рио је послове посредовања и заступања у осигурању и друге послове посебним организацијама.⁵ Ово је од значаја за осигуравача, јер значи могућност проширења пословног подручја без ризика од неуспеха пословања нових филијала и представништава, а за осигураника користи су у стручној и јефтинијој заштити њихових интереса.⁶

Према Закону о осигурању имовине и лица⁷ из 1996. године послове пружања других услуга у осигурању могле су да обављају агенције основане као акционарска друштва или друштва са ограниченом одговорношћу. Први пут је законом утврђено да уз захтев за издавање дозволе за рад мора да се подносе доказ о квалификацијама кандидата за директора агенције и кадровској и техничкој оспособљености за обављање послове заступања и посредовања. Значајна новина је била и могућност да се пословима пружања посредовања и заступања могу бавити предузећа и друга правна лица под условом да имају посебан организован део који је кадровски и технички оспособљен за пружање тих услуга. Тиме је уклоњена дилема која је постојала у пракси о томе да ли се и друга лица осим специјализованих организација могу бавити пословима пружања других услуга у осигурању.⁸

Доношењем Закона о осигурању⁹ из 2004. године створене су реалне основе за вршење промена у систему осигурања у функцији успостављања целовитих тржишних односа и усаглашавања са комуни-тарним актима који су донети у овој области. Јасно је да због значаја заступника у осигурању услед повећања лепезе осигураних ризика, по-раста броја осигуравача и различитости услова и тарифа осигурања законодавац препознао важност нормирања ове материје. Новим, ре-формским Законом о осигурању,¹⁰ који је 18. децембра 2014. године

4 Закон о основама система осигурања имовине и лица (*Службени лист СФРЈ*, бр. 17/90, 82/90 и *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, 24/94).

5 Закон је првобитно предвиђао да предузећа специјализована за друге послове осигурања могу да оснивају организације, једно или више физичких лица у форми друштава са ограниченом одговорношћу. Изменама и допунама Закона дозвољено је и другим правним лицима, као и иностраним физичким лицима, да буду осни-вачи такве организације.

6 Предараг Шулејић, *Право осигурања*, 5. издање, Београд, 2005, стр. 158.

7 Закон о осигурању имовине и лица (*Службени лист СРЈ*, бр. 30/96, 57/98, 53/99 и 55/99).

8 Предраг Шулејић, Ивица Јанковец, Добросав Огривовић, Бранко Рајичић, *Комен-тар ЗОИЛ из 1996. године*, Београд, 1997, стр. 84, цитирано према Јасна Пак, *Право осигурања*, Београд, 2011, стр. 176.

9 Закон о осигурању (*Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 101/2007, 107/2009, 99/2011, 119/2012 и 116/2013).

10 Закон о осигурању почеће да се примењују по истеку шест месеци, тачније 27. јуна 2015. године. Поједине одредбе – оне које се тичу страних друштава за осигурање,

усвојила Народна скупштина Републике Србије, а предложила Народна банка Србије, циљ је да буде уведен ред у овај сегмент финансијског система државе, а начин пословања у делатности осигурања приближи европским стандардима. Аутор у овом раду анализира најзначајније карактеристике заступника осигурања, указујући на законодавну регулативу и решења у нашем новом законодавству.

II Заступници осигурања

1. Појам заступника у осигурању

У суштини, заступништво је вршење правне радње у туђе име (права и обавезе из уговора које он закључује не обавезују онога ко је правну радњу преузео, већ за оно лице које је заступао) и за туђ рачун (имовинске последице које настају из радње заступника обавезују заступаног). Закон о осигурању из 2014. године¹¹ (у даљем тексту: ЗО) не дефинише појам заступника у осигурању, већ заступање у осигурању, а под тим подразумева „послове покретања, предлагања или обављања послова припреме и закључивања уговора о осигурању у име и за рачун друштва за осигурање“.¹² Слична одредба садржана је и у чл. 399 Закона о осигурању Републике Хрватске:¹³ „заступање у осигурању је делатност покретања, предлагања или обављања послова припреме и склапања уговора о осигурању у име и за рачун једног или више друштава за осигурање за производе¹⁴ осигурања који међусобно не конкурира-

---

односно њихових огранака, почеће да се примењују тек по уласку Републике Србије у СТО, и то четири године по приступању, а оне које се односе на пружање услуга осигурања у другим земљама примењиваће се по приступању ЕУ.

11 Организацијско-статусни аспект заступања у осигурању је уређен управо Законом о осигурању. За питања која нису решена ЗО, примењују се општи прописи о заступању из ЗОО и Закона о привредним друштвима. Интересантно је споменути да је у Републици Хрватској ова материја била уређена посебним законом – Законом о посредовању и заступању у осигурању (*Народне новине*, бр. 27/99).

Такође, Народна скупштина Републике Српске усвојила на двадесет четвртој седници, одржаној 26. јануара 2005. године Закон о посредовању у осигурању (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/05 и 64/06).

12 Заступник осигурања све радње обавља у име и за рачун осигуравача, па није пасивно легитимисан за потраживања за потраживања према осигуравачу. ЗО, чл. 97 ст. 1.

13 Закон о осигурању (*Народне новине*, бр. 30/15).

14 Производ осигурања представља уговор о осигурању с обзиром на главни ризик који такав уговор покрива. Хрватска агенција за надзор финансијских услуга, Мишљење агенције о чланку 233 Закона о осигурању, 2006, доступно на адреси: <http://osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?6239>.

ју¹⁵. Темељна је правна позиција заступника осигурања да послове заступања обавља у име и за рачун друштва за осигурање које заступа. Странка из уговора о осигурању који је склопљен путем заступника је заступано друштво за осигурање.¹⁶ Из наведене законске одредбе произлази да заступник може бити ангажован само од стране друштва за осигурање, а не и од осигураника.¹⁷ Овде треба споменути и облигационоправни извор права за ову област: Закон о облигационим односима који у чл. 906 прописује поједине послове који се убрајају у круг послова заступника осигурања при склапању уговора о осигурању: закључивање уговора о осигурању, уговарање измена уговора или продужење њиховог важења, издавање полисе осигурања, наплаћивање премија, те примање изјава упућених осигураваача. Законско овлашћење за наплаћивање премије осигурања изузетак је од општих начела о трговинском заступању, јер у складу са правним положајем заступника у ЗОО, заступник не може да захтева нити да прима испуњења потраживања свог налогодавца, осим ако за то није посебно овлашћен.¹⁸ На овом месту треба споменути и да је Комисија за израду Грађанског законика Србије (у даљем тексту: ГЗС) у члану 1181 Преднацрта ГЗС, са неизмењеном садржином, унела одредбе из члана 906 важећег ЗОО о заступницима осигурања. Овај минималистички приступ у регулисању заступника осигурања, не отклања довољним допунским одредбама које о правном положају има нови ЗО. Овом заступнику, чији појам није одређен, у оквиру законског пуномоћникаје ускраћено овлашћење да изјави отказ и раскид уговора, али и да прима плаћања која осигураник дугује осигуравачу и осигуравач осигуранику.¹⁹

- 15 Међусобно конкурентни производи осигурања у групи неживотних осигурања, утврђују се на основи главног ризика који уговор покрива, а одређују се према врстама неживотних осигурања прописаних одредбама Закона о осигурању. Међусобно конкурентни производи осигурања у групи животних осигурања из Закона о осигурању су сви уговори о осигурању који покривају ризик у врстама животних осигурања. Хрватска агенција за надзор финансијских услуга, Мишљење агенције о чланку 233 Закона о осигурању.
- 16 Драго Павић, *Уговорно право осигурања-коментар законских одредаба*, Загреб, 2009, стр. 194.
- 17 Сасвим супротно решење садржи чл. 790 ст. 1 према коме се уговором о трговинском заступању обавезује заступник да се стално стара да трећа лица закључују уговоре са његовим налогодавцем, и да у том смислу посредује између њих и налогодавца, као и да по добијеном овлашћењу закључује уговоре са трећим лицима у име и за рачун налогодавца, а овај се обавезује да му за сваки закључени уговор исплати одређену накнаду (провизију). Према ЗОО, налогодавац може бити свако лице које има интерес да заступник обавља послове за његов рачун. Ивица Јанковец, Зоран Миладиновић, *Право осигурања*, Ниш, 2006, стр. 113.
- 18 Стеван Шогоров, Зоран Арсић, *Уговори трговинског права*, Нови Сад, 2011, стр. 98.
- 19 Јован Славнић, „Заступник и посредник осигурања у закону који регулише уговор о осигурању“, у: Пјерпаоло Марано, Слободан Јовановић, Јасмина Лабудовић

Према одредбама Закона о осигурању из 2004. године предвиђено је било да заступници могу обављати и послове саветовања и помоћи у обради штета и процени ризика и штета.²⁰ Ова одредба је могла довести заступника осигурања у сукоб интереса са осигураником и то због установљене обавезе, у члану 797 ЗОО, који се према члану 21 ЗОО примењује на уговор о заступању у осигурању за трговачког заступника, односно заступника осигурања да искључиво штити интересе свог налогодавца – осигуравача.²¹

2. Правни субјективитет лица која могу бити заступници осигурања и услови за стицање тог својства

Закон о осигурању познаје две категорије особа које се баве пословима осигурања правно лице или физичко лице – предузетник. Послове заступања у осигурању, као искључиву делатност,²² обавља:

1) друштво за заступање у осигурању са седиштем у Републици које је урегистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање послова заступања у осигурању;²³

Станковић (уредници), *Право осигурања Србије у транзицији ка европском (ЕУ) праву осигурања: зборник [XIV] Саветовање*, Аранђеловац, 2013, стр. 287.

20 Закон о осигурању (*Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 101/2007, 107/2009, 99/2011, 119/2012 и 116/2013), чл. 88 ст. 2.

21 Јован Славнић, „Заступник и посредник осигурања у закону који регулише уговор о осигурању“, стр. 280.

22 Изузетно, лица из тог става могу да обављају и послове који су непосредно или посредно повезани с пословима осигурања, с тим да Народна банка Србије ближе прописује који су то послови, као и начин и услове њиховог обављања. ЗО, чл. 98 ст. 5.

23 Друштво за заступање у осигурању може се основати као акционарско друштво или као друштво са ограниченом одговорношћу. Ако се друштво за заступање у осигурању оснива као акционарско друштво новчани део основног капитала не може бити мањи од 25.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате. Ако се друштво за заступање у осигурању оснива као друштво са ограниченом одговорношћу – новчани део основног капитала не може бити мањи од 12.500 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате. Друштво за заступање у осигурању је дужно да у свом пословању обезбеди да његов основни капитал увек буде у висини износа који није мањи од минималног новчаног основног капитала у еврима, као и да ликвидну активу (средства у новцу, краткорочним хартијама од вредности и другим краткорочним пласманима и потраживањима) одржава у висини од најмање 50% укупног износа основног капитала. ЗО, чл. 101. Решења у вези с основним капиталом сматра се да гуше предузетништво, а и да нису усклађена са Законом о привредним друштвима (*Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015).

2) физичко лице – предузетник са седиштем у Републици које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање послова заступања у осигурању.²⁴ Индивидуални предузетник у својој правној форми има значајне предности: ниски трошкови оснивања, једноставност форме, флексибилност и пословни углед (у основи зависи од угледа предузетника).²⁵ Законом о осигурању искључује се могућност да друштва за посредовање у осигурању могу обављати и послове заступања у осигурању за одређену врсту осигурања. Као изузетак у обављању послова заступања у осигурању прописана је могућност обављања послова уз основну делатност привредних субјеката (на пример, туристичке агенције), без сагласности и надзора Народне банке Србије.

Захтев за издавање дозволе за обављање послова заступања у осигурању подносе оснивачи друштва за заступање у осигурању.²⁶ Осниваче друштва за заступање у осигурању у поступку добијања дозволе могу заступати лица која они за то овласте.²⁷ Уз захтев, оснивачи друштва за заступање у осигурању подносе: оснивачки акт друштва, предлог статута друштва, кад је тај акт предвиђен законом којим се уређују привредна друштва, доказ да располажу износом новчаног дела основног капитала који је прописан ЗО, пословни план друштва и акт о поступању са обрасцима евиденције о полисама, списак акционара, односно власника удела и податке о лицима која стичу квалификовано учешће у друштву, у висини њиховог учешћа и о лицима која су блиско повезана с тим лицима, податке и доказе о испуњености услова за стицање/увећање квалификованог учешћа на основу којих се утврђује поузданост лица које стиче квалификовано учешће²⁸ у друштву, податке о предложеном члану управе друштва, који мора да има овлашћење за обављање послова заступања у

24 ЗО, чл. 98 ст. 1.

25 Мирко Васиљевић, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Београд, 2011, стр. 134.

26 ЗО, чл. 102 ст. 1.

27 ЗО, чл. 102 ст. 2.

28 У пресуди Врховног суда Србије произилази да при одлучивању о предметном захтеву за издавање дозволе, тужени (гувернер Народне банке Србије) је према датим разлозима цени бонитет подносиоца захтева, под којим се подразумева и његова пословна репутација, налазећи да су се због незаконитог обављања делатности посредовања и заступања у осигурању (због одузимања раније дате дозволе за обављање тих послова) стекли услови за одбијање захтева за стицање квалификованог учешћа оснивача, а тиме и за одбијање захтева за издавање дозволе за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању сагласно чл. 44 ст. 1 тач. 2 у вези чл. 32, 34, 78 и 93 Закона о осигурању (*Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 101/2007, 107/2009, 99/2011, 119/2012 и 116/2013) да је то решење донето на штету тужиоца. Вид. Пресуда Врховног суда Србије, У. 1596/07 од 11.9.2008. године.

осигурању, с подацима и доказима о томе да то лице има добру пословну репутацију и о испуњености услова за обављање функције члана управе, доказ о потребној кадровској и техничкој оспособљености друштва, уговор о заступању с друштвом за осигурање, који мора да садржи одредбу о одговорности тог друштва за осигурање за радње које друштво за заступање у осигурању предузима у обављању послова заступања у осигурању и праву друштва за осигурање на трајни надзор над извршавањем тог уговора и доказ о повезаности по основу капитала или на други начин с друштвима за осигурање, друштвима за посредовање у осигурању или другим друштвима за заступање у осигурању.²⁹ Народна банка Србије ближе прописује начин доказивања добре пословнерепутације члана управе друштва за заступање у осигурању, шта се сматра потребномкадровском и техничком оспособљеношћу тог друштва, као и садржину доказа, документације и података за издавање дозволе.³⁰ Право је законодавног органа по оцени Уставног суда да полазећи од карактера, значаја, специфичности делатности осигурања, те сврхе надзора над овом делатношћу, уреди услове и поступак издавања дозволе за обављање послова за све правне субјекте који обављају делатност осигурања, укључујући и начин доказивања испуњености законских услова за акционаре у друштвима за осигурање и чланове управе и надзорних одбора у овим и друштвима за посредовање у осигурању, као и да пропише облике и садржину мера надзора у вршењу контроле испуњености законских услова за обављање делатности.³¹

Заступник у осигурању – предузетник уписује се у регистар надлежног органа после претходног прибављања дозволе за обављање послова заступања у осигурању, коју Народна банка Србије издаје на његов захтев.³² Подносиоца захтева у поступку добијања дозволе из тог става могу заступати лица која он за то овласти.³³ Уз захтев подноси се: оснивачки акт заступника у осигурању, доказ о идентитету подносиоца захтева (лично име, број личне карте и јединствени матични број грађана), доказ о пребивалишту подносиоца захтева, доказ да подносилац захтева располаже законом предвиђеним новчаним износом доказ да подносилац захтева има добру пословну репутацију, доказ да подносилац захтева има овлашћење за обављање послова заступања у осигурању, пословни план заступника у осигурању и акт о поступању са обрасцима евиденције о полисама, уговор о заступању с друштвом за осигурање,³⁴

29 ЗО, чл. 102 ст. 3.

30 ЗО, чл. 102 ст. 4.

31 Одлука Уставног суда Републике Србије У. бр. 459/2004, од 20. априла 2006. године.

32 ЗО, чл. 103 ст. 1.

33 ЗО, чл. 103 ст. 2.

34 Унутарашњи однос „осигуравач – заступник“ уређује се уговором о заступању. На темељу уговора о заступању заступник добија овлашћење, пуномоћ. У пуномоћју

који мора да садржи одредбу о одговорности тог друштва за радње које заступник у осигурању предузима у обављању послова заступања у осигурању и праву тог друштва на трајни надзор над извршавањем овог уговора; доказ о потребној кадровској и техничкој оспособљености заступника у осигурању и доказ о повезаности по основу капитала или на други начин с друштвима за осигурање, друштвима за посредовање у осигурању или друштвима за заступање у осигурању.³⁵

Подносилац захтева мора при оснивању имати на рачуну новчани износ од 1.500 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате, који потиче из његових средстава, а у току пословања заступника у осигурању ликвидна актива (средства у новцу, краткорочним хартијама од вредности и другим краткорочним пласманима и потраживањима) мора се одржавати у висини од најмање 75% тог износа.³⁶

Народна банка Србије ближе прописује начин доказивања добре пословне репутације подносиоца захтева, шта се сматра потребном кадровском и техничком оспособљеношћу заступника.³⁷

Заступник у осигурању може пословођење³⁸ поверити пословно способном физичком лицу (у даљем тексту: пословођа) под условима прописаним законом којим се уређују привредна друштва.³⁹ Пословођа мора да испуњава услове: да има добру пословну репутацију и да има овлашћење за обављање послова заступања у осигурању.⁴⁰ Пословођа мора бити у радном односу код заступника у осигурању с пуним радним временом.⁴¹ Заступник у осигурању је дужан да докаже о испуњености услова достави Народној банци Србије пре поверавања послова пословођи.⁴² Прописује се да директор, односно извршни друштва за посредовање, односно заступање у осигурању мора бити у радном односу и имати боравиште у Републици.⁴³

су наведена заступникова овлашћења. Пуномоћ је заступникова легитимација према трећим особама. Евентуална ограничења која нису наведена у пуномоћју не обвезују трећу особу и имају интерни значај у односу „осигуравач – заступник“.

35 ЗО, чл. 103 ст. 3.

36 ЗО, чл. 103 ст. 4.

37 ЗО, чл. 103 ст. 5.

38 У погледу права пословође да врши пословођење, оно се односи на организовање и руковођење предузетничком делатношћу. Вид, Златко Стефановић, Бојан Станивук, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Београд, 2012, стр. 97.

39 ЗО, чл. 104 ст. 1.

40 ЗО, чл. 104 ст. 2.

41 ЗО, чл. 104 ст. 3.

42 ЗО, чл. 104 ст. 4.

43 ЗО, чл. 109 ст. 1.

а) Овлашћење за обављање послова заступања у осигурању

Послове заступања у осигурању у друштву за заступање у осигурању, код заступника у осигурању и посебних заступника могу, на основу запослења или рада ван радног односа у складу са законом, обављати само лица која имају овлашћење Народне банке Србије за обављање послова заступања у осигурању (у даљем тексту: овлашћени заступници).⁴⁴ Законом о осигурању из 2014. године омогућено да сва лица која желе да послове заступања у осигурању обављају као допунску делатност, то могу да раде, у складу са модалитетима које је утврдио Закон о раду. Циљ захтева у претходном Закону о осигурању из 2004. године да послови заступања у осигурању се могу обављати само искључиво по основу радног односа је био да се обезбеди потпунија одговорност и контрола рада лица која врше продају полиса осигурања, а све ради веће заштите осигураника, јер се кроз организоване облике пружања услуга осигурања може обезбедити потпуније и квалитетније пружање услуга, информисање уговарача осигурања о правима и обавезама које се преузимају уговором о осигурању, као и сигурност уплаћених средстава. Ово се нарочито односи на продају полиса животног осигурања, где се уговор о осигурању закључује на дужи период.⁴⁵ Овакво решење се у пракси показало као контрапродуктивно и неусклађено са праксом развијених земаља. Послове не могу обављати лица која су осуђена на безусловну казну затвора или су правноснажно осуђена за казнено дело које их чини неподобним за обављање тих послова.⁴⁶

Народна банка Србије издаје овлашћење за обављање послова заступања у осигурању лицу које испуњава следеће услове:

- 1) има одговарајуће стручне квалификације и искуство;
- 2) положило је стручни испит за стицање звања овлашћеног заступника на српском језику;
- 3) није му правноснажно изречена заштитна мера забране обављања делатности која га чини неподобним за обављање ових послова;
- 4) није му у последње три године одузето овлашћење за обављање послова заступања у осигурању.⁴⁷

44 ЗО, чл. 105 ст. 1.

45 Мира Ерић-Јовић, *Закон о осигурању у Србији се неће мењати*, 2011, доступно на адреси: <http://www.reosiguranje.com/vesti/1299-zakon-o-osiguranju-u-srbiji-se-nee-menjati.html>.

46 ЗО, чл. 105 ст. 2.

47 ЗО, чл. 105 ст. 3.

Народна банка Србије ближе прописује потребне стручне квалификације и искуство, садржину програма и начин полагања стручног испита, начин доказивања испуњености услова из тог става, као и начин усавршавања овлашћених заступника.⁴⁸ Народна банка Србије може овлашћење за обављање послова заступања осигурању издати и лицу које је звање овлашћеног заступника стекло у иностранству, под условима и на начин које она пропише.⁴⁹ Овлашћени заступник је дужан да послове заступања у осигурању обавља у складу са правилима струке и добрим пословним обичајима.⁵⁰ На одузимање овлашћења сходно се примењују одредбе о одузимању овлашћења за обављање послова посредовања.⁵¹

Укида се услов реципроцитета за признавања звања страном овлашћеном или заступнику у осигурању.⁵²

3. Ограничење заступања у осигурању

Наиме, ако у овлашћењу заступника нису наведена ограничења у вези обављања послова заступања осигуравача, заступник има право да у име и за рачун осигуравача закључује уговоре о осигурању, да уговара измене уговора или продужење њиховог важења, да издаје полисе осигурања, да наплаћује премије и да прима изјаве упућене осигуравачу. Осигуравач може та овлашћења и ограничити, а уколико то није уговарачу осигурања познато, сматра се као да та ограничења нису ни постојала, па ће правна радња бити правно ваљана и обавезивати осигуравача. На пример, ако је заступник имао овлашћење осигуравача само да закључује уговоре о осигурању и да издаје полисе осигурања, а заступник и поред тога наплаћује премије осигурања, за које ограничење уговарач осигурања није знао, сматра се да таква радња заступника обавезује осигуравача.⁵³ Супротно томе, ако је то ограничење уговорачу осигурања било познато, обављана правна радња није правно ваљана. У овом случају се не могу применити правила о заступању у смислу ЗОО, а наиме, кад заступник прекорачи границе овлашћења да је заступани

48 ЗО, чл. 105 ст. 4.

49 ЗО, чл. 105 ст. 5.

50 ЗО, чл. 105 ст. 6.

51 ЗО, чл. 105 ст. 7.

52 Страно физичко лице које, по праву државе чији је држављанин, испуњава услове за обављање послова заступања у осигурању, може обављати те послове, под условима узajамности. Закон о осигурању (*Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 101/2007, 107/2009, 99/2011, 119/2012 и 116/2013), чл. 95 ст. 4.

53 Драгослав Вељковић, *Уговори у привреди са судском праксом, примерима уговора и шљубама за осиваривање права из тих уговора*, Београд, 2008, стр. 1085.

у обавези само уколико одобри прекорачење.⁵⁴ С друге стране, када је реч о пословима који нису уобичајени у вршењу делатности осигуравача, његов заступник би као пословни пуномоћник, морао добити пословно пуномоћје, на пример: за отуђење или оптерећење непокретности, преузимање меничне обавезе или обавезе јемства, узимање зајма и вођење спора.⁵⁵ Без посебног овлашћења он не би могао да се поравна, да се одрекне неког права без накнаде.⁵⁶

У контексту претходно написане тачке поставља се питање дејства прекорачења овлашћења заступника које се састоји у непридржавању општих услова осигурања и тарифа премије. Под утицајем швајцарског Закона о уговору о осигурању у Скици професора Констатиновића било је предвиђено: „Одредбе уговора о осигурању закљученог од стране заступника осигуравача које нису у сагласности са општим условима осигурања и тарифом премија ништаве су, изузев ако их осигуравач накондано одобри у року од тридесет дана од закључења уговора, и под условом да уговарач осигурања није у истом року тражио њихово понижење“ (чл. 883 ст. 3). Чини се да би требало размотрити цитирану одредбу у Скици и унети је у Грађански законик Србије.⁵⁷

4. Ограничење заступања у осигурању

Друштво за заступање у осигурању, заступник у осигурању, банка, давалац финансијског лизинга и јавни поштански оператер (посебни заступници) могу послове заступања у осигурању да обављају заједно са друштвом за осигурање или за више друштава за осигурање – уз њихову писмену⁵⁸ сагласност.⁵⁹ Заступник чије је обављање послова ограничено на једног осигуравача у праву Велике Британије назива се заступником компаније и улази у ред зависних заступника.⁶⁰ У претходном Закону о осигурању из 2004. године заступништво за више друштава је било

54 ЗОО, чл. 87 ст. 1.

55 ЗОО, чл. 95 ст. 2.

56 ЗОО, чл. 91 ст. 3.

57 Предраг Шулејић, „Заступници и посредници осигурања“, *Правни живоић*, бр. 11/2013, стр. 367.

58 Ова одредба је врло важна за осигурање лица, посебно за осигурање живота, с обзиром на начин продаје полисе животних осигурања од посебних заступника у осигурању. Маријан Ђурковић, *Уговор о осигурању особа – живоић, незгода, здравствено*, Загреб, 2009, стр. 76.

59 ЗО, чл. 99 ст. 1.

60 Јован Славнић, „Предлози неких нових решења за заступнике осигурања у новом Закону о осигурању“, у: Јован Славнић, Предраг Шулејић (уредници), *Привреда и право осигурања у транзицији*, Палић, 2004, стр. 3.

предвиђено изузетком⁶¹ и то посебном одредбом од општег правила да заступник осигурања може да обавља послове осигурања само за једно друштво за осигурање. У новом ЗО једном регулом је предвиђено да се послови заступања могу обаљати за једно или за више друштава за осигурање – уз писмену сагласност.

Заступници осигурања дужни су да у својим пословним историјама имају на видном месту истакнуто пословно име друштва за осигурање које заступа.⁶² Законом о осигурању прецизира се обавеза заступника осигурању о пружању информација уговарачима осигурања.⁶³

5. Право заступника осигурања на провизију

Једно од основних права заступника је право на накнаду, провизију. Провизија је обично постотак коју прима заступник као накнаду за закључени уговор о осигурању. Провизија се може односити на посао закључења уговора – тзв. прибављачка провизија, на посао наплате премије – тзв. инкасо провизија, или пак на очување портфеља.⁶⁴ Прибављачка провизија доспева потписом уговора о осигурању и наплатом прве премије (оброка или читаве).⁶⁵ Друштво за заступање у осигурању, заступник у осигурању и посебни заступници немају право да од осигураника, односно уговарача осигурања захтевају плаћање провизије или било какву другу наплату.⁶⁶

6. Подзаступник у осигурању

Подзаступник је особа коју на одређеном подручју ангажује агент ради склапања уговора о осигурању за одређену провизију. Тај институт је познат у готово свим правним системима. Закон о уговору о осигурању Немачке уводи у појам заступника и подзаступника.⁶⁷ Под-

61 То правило је само изузетак од правила да заступник осигурања може да заступа само једно друштво, а не изузетак од правила да заступник осигурања који заступа више друштава може да буде другачије регулисан, на пример, у неком посебном извору права, правни положај од заступника осигурања који ради за једно друштво осигурања. Вид. Ј. Славнић, „Предлози неких нових решења за заступнике осигурања у новом Закону о осигурању“, стр. 7.

62 ЗО, чл. 99 ст. 2.

63 Начин обавештавања уговарача осигурања, текст и садржај обавештења регулисани су у ЗО, чл. 111.

64 М. Ђурковић, *нав. дело*, стр. 78.

65 М. Ђурковић, *нав. дело*, стр. 78.

66 ЗО, чл. 110. ст. 1.

67 Закон о уговору о осигурању Немачке (*Versicherungsvertragsgesetz – VVG*).

заступник је помоћник заступнику, који осигуравачу одговара за његов рад. Ипак ризик посла сноси сам подзаступник. Институт подзаступника био је темељ развијања тзв. *multi level* система позиционирања, који је у осигурању живота врло чест.⁶⁸ Чини се да је и према Закону о посредовању и заступању у осигурању Републике Хрватске у чл. 20 ст. 3 било прописано да овлашћени (лиценцирани) заступник могао за послове прибављања осигурања, процене и обраде штета, користити највише десет особа које нису регистроване за обављање послова заступања у осигурању, али се привремено баве наведеним ословима. Наведени Закон је такве послове третирао као да их је обавило само друштво за осигурање, односно овлашћени заступник. Закон о осигурању нема такве одредбе.

7. Одговорност заступника осигурања

Готово да је општеприхваћено у упоредном законодавству да налогодавац одговара за радње свог заступника које он предузима према трећим лицима, јер се тиме установљава заштита трећих лица, у овом случају заштита уговорача осигурања, осигураника или корисника осигурања и одређује се да осигуравач одговара за поступке заступника као за своје.⁶⁹ За радње предузете у обављању послова заступања у осигурању одговара друштво за осигурање. Заступник одговара ако није упозорио осигураника на обавезу обавештавања осигуравача о повећању ризика у току трајања осигурања или ако је уговор раскинут, а заступник није обезбедио закључење новог уговора. Заступник одговара и када је у понуду за закључење уговора унео нетачне податке од значаја за процену ризика због чега је осигуравач раскинуо уговор и осигураник остао без покрића.⁷⁰ Није јасан правни извор обавезе заступника, да ли је то уговор о осигурању који закључује у име и за рачун осигуравача или је то уговор о заступању или пак општа обавеза даваоца услуга заступања у осигурању. Судови се не баве много основном обавезе заступника, они га једноставно обавезују ако сматрају да је због његовог професионалног пропуста осигураник претпео штету.⁷¹ Друштво за заступање у осигурању, заступник у осигурању и посебни заступници одговарају осигуранику за штету која настане услед лажног

68 М. Ђурковић, *нав. дело*, стр. 77.

69 П. Шулејић, „Заступници и посредници осигурања“, стр. 368.

70 Ј. Пак, *Право осигурања*, стр. 181.

71 Ј. Пак, „Правна заштита потрошача услуга осигурања са посебним освртом на грађанско-правну одговорност посредника и заступника у осигурању“, у: Јован Славнић, Слободан Јовановић, Јасна Пак, Зоран Јањић (уредници), *Посредници и заступници осигурања у праву ЕУ и српском праву*, Београд, 2007, стр. 170.

представљања или непажње ових лица, односно због тога што та лица нису осигуранику, односно уговарачу осигурања открила да обављају делатност узаступника.

Лице са посебним овлашћењима у друштву за осигурање које је закључило уговор о заступању у осигурању одговара том друштву за проузроковану штету која је настала из тог уговора.

III Закључак

Напред наведено је значајно из разлога да се постигне да законска решења одговарају могућностима и привреди наше земље. У контексту тога је и потреба да у нашем законодавству буде исправно креиран положај заступника осигурања с обзиром на достигнути ниво развоја регулативе ових субјеката тржишта осигурања у правним системима западних земаља. Заступницима осигурања морају бити прецизно формулисани сви елементи њиховог правног положаја, јер се тиме поштују давно прихваћена основна начела – економског, правног и политичког система. То су уставно начело слободе оснивања и пословања свих форми привредних субјеката и облика у којима се обављају делатности и начело отворености привредног простора, односно тржишта за све форме и облике обављања делатности. Овде је затим у питању начело аутономије воље страна у регулисању уговорних односа и политичко начело о хармонизацији домаћег права са европским правом (ЕУ). Неке од примедба упућене претходном закону нису отклоњене ни доношењем новог ЗО. Сматра се да одредбе нису ни близу нивоа квантитивног и квалитативног регулисања у упоредном праву. Имајући у виду да су поједина решења која се односе на заступнике осигурања обухваћена у ЗО, а друга у ЗОО, која су увршћена у Преднацрт Грађанског законика Србије сматра се да треба да се једном упућујућом одредбом одреди да се правни положај заступника уреди посебним законом о заступницима. Законом о осигурању треба да се створе претпоставке за даљи развој и унапређење делатности осигурања и заштиту корисника услуга осигурања, ефикасније и квалитетније пословање друштава за осигурање и постизање веће финансијске дисциплине на тржишту осигурања.

Danijela GLUŠAC, M.A.

Teaching Assistant at the Business School, Novi Sad

INSURANCE AGENTS IN THE NEW LAW ON INSURANCE

Summary

Insurance, as the source of society aspirations, is the association of all those who are exposed to the same dangers. Insurance in the true sense of the word meaning was found in our region in the half of the nineteenth century. Work directly linked to insurance is insurance agency. The Law on Insurance and insurance organizations (1967) for the first time has provided the possibility of establishment organizations in insurance for insurance intermediation, agency, assessing damage and performing other insurance services. On 18 December 2014 the National Assembly of the Republic of Serbia adopted a new Law on Insurance which continued reform process of improving the financial services market in the Republic of Serbia and harmonization with the European Union, providing the conditions for the further liberalization of the market of insurance services and, in this sense, made significant changes to the legal solutions in which is dedicated to increasing the number of the provisions of insurance agents. The paper analyses the normative complex with the specificities and characteristics of this topic. The analysis necessarily involves the observation of advantages, but also some disadvantages of solution on agents.

Key words: *insurance, agent, Law on Insurance.*